

Κατοικία, Οργάνωση Οικιακού Χώρου & Αρχαία Ελληνική Κοινωνία

Ευάγγελος Β. Τσακνάκης

Φοιτητική Εργασία (ΕΛΠ4275, ΑΠΚΥ)
Αθήνα, 3-2013

Περιεχόμενα:

Εισαγωγή

A. Τύποι οικιών και η διαμόρφωσή τους

i. Πρώιμη Εποχή του Σιδήρου

ii. Αρχαϊκή Περίοδος

iii. Κλασική Περίοδος

iv. Ελληνιστική Περίοδος

B. Συμπεράσματα σχετικά με τις σύγχρονες κοινωνικές δομές κάθε εποχής

Επίλογος

Βιβλιογραφία

Εισαγωγή

Η μελέτη της αρχαίας ελληνικής κατοικίας, όπως εξελίχθηκε στην αρχαιότητα, προσφέρει πλήθος πληροφοριών για την οργάνωση του οίκου και την ευρύτερη σύγχρονη κοινωνική οργάνωση. Στην παρούσα μελέτη, μέσα από συγκεκριμένες έρευνες αρχαιολογικών χώρων από την Πρώιμη Εποχή του Σιδήρου μέχρι και την ελληνιστική περίοδο, θα επιχειρήσουμε να προσεγγίσουμε την εξέλιξη της οικίας και τις κοινωνικές αλλαγές στις αντίστοιχες εποχές τους.

A. Τύποι οικιών και η διαμόρφωσή τους

i. Πρώιμη Εποχή του Σιδήρου

Κατά την Πρώιμη Εποχή του Σιδήρου (10ος-8ος αι. π.Χ.), η οικιστική αρχιτεκτονική χαρακτηρίζεται από ανεξάρτητα κτήρια διαφόρων κατόψεων, τα οποία ήταν κατασκευασμένα από φθαρτά υλικά. Χρησιμοποιούνταν ωμόπλινθοι, καθώς και καλάμια επιχρισμένα με λάσπη. Κάθε οικιστική μονάδα αποτελούνταν από ένα, δύο ή περισσότερα δωμάτια. Στο Λευκαντί της Εύβοιας όμως, ανακαλύφθηκε ένα μεγάλο αψιδωτό κτήριο, που περιλάμβανε περισσότερα από τρία διαμερίσματα, ενισχύοντας την άποψη ότι το πρότυπο των οικιών περιλάμβανε διάσπαρτες ανεξάρτητες «πατριαρχικές οικίες». Ήταν κτισμένο από λίθους στη βάση των τοίχων, ενώ η ανωδομή από πλίθρες. Στην Κρήτη και τις Κυκλάδες επικρατούσαν, κυρίως, οι επίπεδες οροφές. Οι

εξωτερικοί τοίχοι των σπιτιών της περιφέρειας του οικισμού ήταν έτσι δομημένοι ώστε να παρέχουν μια στοιχειώδη γραμμή άμυνας. Το εσωτερικό ήταν λιτό, το πάτωμα από πατημένο χώμα και στη μέση βρισκόταν μία εστία είτε ως απλή κοιλότητα είτε κτιστή. Τα κτιστά θρανία που απαντούν κατά μήκος των τοίχων εξυπηρετούσαν πολλαπλές χρήσεις. Από τα ευρήματα του κτηρίου στα Νιχώρια μπορεί να συναχθεί το συμπέρασμα ότι εξυπηρετούσε θρησκευτικές, κοινοτικές και οικονομικές λειτουργίες. Οι οικίες των μελών της άρχουσας τάξης έφεραν διαφορετική αρχιτεκτονική μορφή, καθώς ήταν μεγαλύτερες και πιο πολύπλοκες. Παρόμοια κτήρια βρέθηκαν και σε άλλες περιοχές του ελλαδικού χώρου που θα μπορούσαν να θεωρηθούν ως οι κατοικίες της άρχουσας ελίτ.¹

Η επιμήκης οικία της πρωτογεωμετρικής περιόδου αντικαταστάθηκε από σύνθετους οίκους που χαρακτηρίζονται από ανεξάρτητες μονάδες οργανωμένες μέσα σε περίβολο. Στη γεωμετρική περίοδο (900-700 π.Χ.) οι αριστοκρατικές οικίες αντιστοιχούσαν, κατά κανόνα, σε επιμήκη ορθογώνια ή αψιδωτά κτήρια που αποτελούνταν από ένα πρόδομο και ένα κυρίως δωμάτιο. Στις μεσαίες και χαμηλές τάξεις αντιστοιχούσαν τα ταπεινά ωοειδή κτήρια, τα οποία μπορεί να χρησίμευαν και ως εργαστήρια. Ο τύπος των καμπυλόγραμμων οικιών επέζησε και στις επόμενες περιόδους, κυρίως σε κτηνοτροφικές περιοχές.²

ii. Αρχαϊκή Περίοδος

Οι μικροί οικισμοί της Εποχής του Σιδήρου, οι οποίοι ήταν δημιουργήματα των διάφορων φύλων που είχαν εγκατασταθεί εκ νέου στο ζωτικό τους χώρο, έπειτα από την κατάρρευση των πολιτισμών της Εποχής του Χαλκού (1200 π.Χ.), έθεσαν τις βάσεις για την ανάδειξη των πόλεων – κρατών της αρχαϊκής περιόδου.³ Στην Αμβρακία της Ηπείρου, αποικία της Κορίνθου η οποία ιδρύθηκε κατά το τελευταίο τέταρτο του 7^{ου} αι. π.Χ., οι αρχαϊκές οικίες αποτελούνταν από δύο ή τρία δωμάτια με νότιο προσανατολισμό και αυλή μεγαλύτερη από εκείνη της κλασικής και ελληνιστικής οικίας. Ανακαλύφθηκαν δε δύο οικίες με παστάδα (προθάλαμος που μεσολαβεί μεταξύ της αυλής και των δωματίων, ενώ μπορεί να ταυτιστεί και με το διάδρομο των οικιών) οι οποίες έφεραν ομοιότητες ως προς την αρχιτεκτονική τους.⁴ Μια οικία έφερε τρία παρατακτικά διατεταγμένα δωμάτια τα οποία δεν είχαν έξοδο προς τον αρχαίο δρόμο, ούτε επικοινωνούσαν μεταξύ τους, καθώς η είσοδος σ' αυτά πραγματοποιούνταν από ένα πλατύ διάδρομο στη νότια πλευρά, στην οποία βρισκόταν η αυλή που καταλάμβανε το υπόλοιπο

¹ Μαζαράκης Αινιάν (2009), σ.σ. 19-24.

² Ό.π. 25,29.

³ Πετρίδης κ.ά. (2002), σ. 166.

⁴ Γλιάνου (2009), σ.σ. 31,33.

τμήμα του οικοπέδου. Η κύρια είσοδος της οικίας, πιθανόν, βρισκόταν από την ανατολική πλευρά εντός της αυλής.⁵ Για την κατασκευή του χαμηλότερου τμήματος των τοίχων χρησιμοποιούταν λίθοι και ωμές πλίνθοι για την ανωδομή. Τα ανοίγματα των εσωτερικών χώρων ήταν αρκετά ευρύχωρα και τα κατώφλια αποτελούνταν από πλατιά ποταμίσια βότσαλα ή λεπτές πλάκες, ενώ σε αρκετούς χώρους βρέθηκαν ίχνη ψηφιδωτών δαπέδων (από βότσαλα ή χαλίκια). Η στέγη, τέλος, ήταν κατασκευασμένη από κεραμικό κορινθιακού τύπου.⁶ Τα θεμέλια μιας μεγάλης οικίας που αποκαλύφθηκαν στη Λευκάδα (α' μισό του π.Χ. αι.), η οποία βρισκόταν στο εσωτερικό μιας μακρόστενης νησίδας, προσφέρουν πολύτιμες πληροφορίες για την εσωτερική διαρρύθμιση. Οι μικροί χώροι υποδηλώνουν, προφανώς, ότι ανταποκρίνονταν στα δεδομένα εκείνης της εποχής, με εμφανείς τις κορινθιακές επιδράσεις. Στην κάτω Ιταλία, ωστόσο, οι κορινθιακές αποικίες της αρχαϊκής περιόδου, οι οποίες έφεραν οικοδομικά τετράγωνα στενόμακρου σχήματος, περιλάμβαναν λίγους κεντρικούς δρόμους.⁷ Ο τύπος αρχαϊκής οικίας που χαρακτηρίζεται από την ύπαρξη παστάδας μεταξύ των δωματίων και της αυλής καταγράφεται επίσης σε οργανωμένες πόλεις της μητροπολιτικής και της Μεγάλης Ελλάδας.⁸

iii. Κλασική Περίοδος

Στην κλασική Αθήνα τα σπίτια των αρχαίων Ελλήνων ήταν μικρά, χωρίς λαμπρή διακόσμηση και συχνά κτισμένα από ευτελή υλικά. Σύμφωνα με το ρήτορα Δημοσθένη οι οικίες του Θεμιστοκλή και του Μιλτιάδη ήταν παρόμοιες με τις οικίες των υπόλοιπων Αθηναίων πολιτών. Από τον 4ο αι. π.Χ., όμως, ορισμένοι πολίτες απολάμβαναν πολυτελείς οικίες προκαλώντας την αντίδραση των συντηρητικών, τα επιχειρήματα των οποίων εστίαζαν στην εναντίωση των δημοκρατικών ηθών.⁹

Οι οικιστικές ανάγκες μεταβλήθηκαν στην κλασική περίοδο και οι οικίες έφεραν πλέον πολλά δωμάτια σε ολόκληρο τον ελλαδικό χώρο, προκειμένου να εξυπηρετήσουν τις διαφορετικές ανάγκες των ανθρώπων, για τις οποίες η έρευνα αδυνατεί προς το παρόν να προσδιορίσει.¹⁰ Η αρχαία Λευκάδα προσφέρεται για τον εντοπισμό των μεταβολών, καθώς μια οικία της αποτελούσαν από έξι ή επτά δωμάτια, οργανωμένα περιμετρικά της αυλής, στην οποία, όπως σε κάθε ελληνική οικία, υπήρχε πηγάδι. Συνήθως, τα σπίτια περιλάμβαναν στο μπροστινό τους μέρος έναν ανδρώνα και ένα χώρο υποδοχής επισκεπτών όπου

διεξάγονταν τα συμπόσια.¹¹ Στην Όλυνθο (Χαλκιδική) διαπιστώνεται η ξεχωριστή είσοδος κάθε οικίας από την πλευρά του δρόμου, από την οποία επιτυγχανόταν η κύρια πρόσβαση, ενώ απαντάται και ο ανδρώννας, σε αντίθεση με τον αντίστοιχο γυναικωνίτη, ο οποίος προφανώς δεν υφίστατο, προκαλώντας την αμφισβήτηση της χρήσης αυτών των δωματίων από ορισμένους μελετητές. Ίσως ο ανδρώννας να φιλοξενούσε τους φίλους του άνδρα της οικογένειας, ενώ για τις γυναίκες να απαιτούνταν περισσότεροι χώροι για τις δραστηριότητές τους (ύφανση, πλύσιμο κλπ). Ακόμη, κατά την ώρα επίσκεψης και διάρκεια παραμονής των φίλων του άνδρα της οικογένειας στον ανδρώνα, πιθανώς η γυναίκα να περιοριζόταν στους άλλους χώρους ώστε να μην γίνεται ορατή από τους επισκέπτες.¹² Στα απέναντι στενά δωμάτια πιθανόν στεγάζονταν τα εργαστήρια ή στάβλοι ζώων. Στα εργαστήρια εργάζονταν σιδηρουργοί, αγγειοπλάστες και κοροπλάστες. Στην οικία κατασκεύαζαν κάθε λογής υφάσματα, ενώ στο πίσω μέρος της βρίσκονταν οι αποθήκες και η κουζίνα όπου λάμβανε χώρα η κύρια καθημερινότητα της οικογένειας. Αναλόγως των καιρικών συνθηκών ανά του ελλαδικού χώρου απαντώνται και οι ημιυπαίθριοι χώροι.¹³ Η διαμόρφωση των οικιών επέτρεπε την επιτήρηση όλων των εργαζομένων, αλλά και των προσώπων του νοικοκυριού από τον άμεσα «ανώτερό» τους.¹⁴

Από την ύστερη κλασική οικία (υπ' αριθμ. 7) στους Αλιείς (στον Αργολικό Κόλπο) διαπιστώθηκαν τα λίθινα θεμέλια με ορθοστάτες από πωρόλιθο της περιοχής, επάνω στους οποίους χρησιμοποιήθηκαν ωμές πλίνθοι. Στις θύρες, τα παράθυρα και στο σκελετό των επικλινών στεγών χρησιμοποιούνταν το ξύλο. Η είσοδος στην οικία γινόταν από ένα πρόθυρο με εσοχή, όπως συνέβαινε σχεδόν σε όλες της οικίες στους Αλιείς. Τα πρόθυρα, που οδηγούσαν στην αυλή, καταλήγουν συνήθως σε παραστάδες με λίθινη βάση και επίκρανο, ενώ απαντούν ευρέως σε όλη την ύστερη κλασική Ελλάδα (Όλυνθος, Ερέτρια, Κατώγιο Επιδάουρου). Η αυλή αποτελούσε τον άξονα γύρω από τον οποίο περιστρέφονταν όλοι οι χώροι και όλες οι δραστηριότητες (πλύσιμο ρούχων, σταβλισμός ζώων, παιχνίδι παιδιών), ενώ ο χώρος της συνέβαλε και στην είσοδο φωτός και αέρα στο εσωτερικό της οικίας. Στο κέντρο της υπήρχε ένα πηγάδι, το λίθινο στόμιο του οποίου ήταν επιστρωμένο με κονίαμα. Ο ανδρώννας ήταν εσκεμμένα τοποθετημένος στα αριστερά ώστε να αποφεύγεται η οπτική επαφή των επισκεπτών με το υπόλοιπο νοικοκυριό. Το κυρίαρχο δωμάτιο έφερε το σχήμα Γ το οποίο στη συνέχεια οδηγούσε σε δύο μικρότερα δωμάτια (ίσως ένα από αυτά να χρησιμοποιούνταν ως λουτρό). Πιθανόν στους Αλιείς

⁵ Ό.π. σ. 33-34.

⁶ Ό.π. σ. 35.

⁷ Fledler (2009), σ.σ. 40-41.

⁸ Πλιάκου (2009), σ. 35.

⁹ Πετριδής κ.ά. (2002), σ. 169.

¹⁰ Fledler (2009), σ.σ. 41-42.

¹¹ Ό.π. σ. 43.

¹² Nevett (2009), σ.σ. 9-11.

¹³ Fledler (2009), σ. 44.

¹⁴ Nevett (2009), σ.σ. 10-11.

και την Όλυθο χρησιμοποιούνταν φορητές εστίες, αφού ίχνη οικιακών εστιών απαντώνται σπάνια. Στην μικρότερη οικία Α, στο τμήμα του σπιτιού όπου βρισκόταν η κουζίνα υπήρχε και ένα λουτρό, όπως συνέβαινε σε πολλές περιπτώσεις οικιών στους Αλιείς, στην Όλυθο, την Ερέτρια και αλλού.¹⁵ Στην αυλή βρέθηκαν ίχνη κλίμακας που οδηγούσε πιθανόν στον πρώτο όροφο της οικίας. Στη νοτιοδυτική της πλευρά σχηματιζόταν μια στοά με κεραμοσκεπή στέγη, στηριζόμενη σε δύο δωρικούς κίονες, ενώ εκτός από το πηγάδι σώζεται και η δεξαμενή στο κέντρο της αυλής. Η δεξαμενή συνάδει με τις οικιακές στέρνες της ύστερης κλασικής και ελληνοιστικής εποχής.¹⁶

iv. Ελληνιστική Περίοδος

Από τα ευρήματα των οικιακών καταλοίπων στα Καλλίθηρα (δυτ. Θεσσαλία), τα οποία όμως δεν συνθέτουν μια ολόκληρη οικία, προκύπτουν ορισμένα συμπεράσματα για την οργάνωση της ελληνιστικής οικίας. Οι τοίχοι των σπιτιών έφεραν χαμηλή λιθόκτιστη κρηπίδα, ενώ τα ψηλότερα τμήματα ήταν χτισμένα με ωμά πλιθιά. Οι στέγες ήταν επικαλυμμένες με καμπύλους κεράμους και τα δωμάτια ήταν σχετικά μικρά. Στα περισσότερα σπίτια το δάπεδο αποτελούταν από πατημένο χώμα, ενώ σε ένα μόνο βρέθηκε βοτσαλωτό δάπεδο. Επειδή δεν βρέθηκε κλίμακα που να οδηγεί σε όροφο πιθανολογείται ότι οι οικίες ήταν ισόγειες.¹⁷ Δύο δωμάτια που αποκαλύφθηκαν στις οικίες των Καλλίθηρων φαίνεται να χρησιμοποιούνταν ως οικιακό ιερό και ως αποθήκη κεραμικών, αντίστοιχα. Οι νέες οικίες που ανεγέρθηκαν στα ερείπια από την καταστροφή από μια πιθανόν εχθρική επιδρομή, καταλάμβαναν μικρότερη έκταση, ενώ χρησιμοποιήθηκε το παλαιότερο θεμελιακό υλικό.¹⁸

Από την οικία της Λευκάδας συμπεραίνεται η χρήση των χώρων της. Το κτίριο χωριζόταν σε μια ανατολική και μια δυτική πτέρυγα, περιλαμβάνοντας από μια αυλή. Στους μπροστινούς χώρους τοποθετείται ο ανδρώνας και ένα μεγάλο δωμάτιο με πλατιές θύρες. Ο ανδρώνας χρησιμοποιούνταν για τους επισκέπτες, ενώ το απέναντι δωμάτιο, το μεγαλύτερο, πιθανόν χρησιμοποιούνταν για τις καθημερινές ανάγκες των ενοίκων (μαγείρεμα, γεύμα κλπ). Σε ένα γειτονικό δωμάτιο είχε διαμορφωθεί λουτρό με υδατοστεγές δάπεδο, στο οποίο πιθανό να υπήρχε ένας λουτήρας και το νερό που χρησιμοποιούσαν οι ένοικοι το ζέσταναν στην πολύτιμη γι' αυτούς εστία. Η οικία είχε αρκετούς βοηθητικούς χώρους, όπως μια αποθήκη κοντά στο μαγειρείο για την αποθήκευση των πολύτιμων τροφίμων.¹⁹

B. Συμπεράσματα σχετικά με τις σύγχρονες κοινωνικές δομές κάθε εποχής

Η μορφή των οικιών και των οικισμών της Πρώιμης Εποχής του Σιδήρου επηρεάστηκε από τις κοινωνικές δομές, δεδομένης της πιθανής διαφορετικότητας των οικιών των μελών της άρχουσας τάξης. Πιθανόν η ηγεσία να ήταν κληρονομική δίχως να αποκλείεται και ένα άγνωστο μοντέλο ηγεσίας μακράς διάρκειας. Η διαφορά της μορφής κατά το πέρασμα προς τη γεωμετρική περίοδο είναι λιγότερο εμφανής και συνάγεται το συμπέρασμα ότι μεταβλήθηκε η πολιτική οργάνωση και η κοινωνική διαστρωμάτωση. Είναι πιθανό από τα μέσα του 8ου αι. π.Χ. κι έπειτα οι ηγέτες να αντικαταστάθηκαν από ένα σύστημα συλλογικής εξουσίας. Το πολύπλοκο οικοδόμημα στο Λευκαντί της Εύβοιας μπορεί να ενταχθεί στις ομηρικές περιγραφές τόσο για την αρχιτεκτονική του όσο και για τις ταφικές συνήθειες των ανθρώπων που ζούσαν σ' αυτό, καθώς αντανάκλα τις «οικίες των ηρώων». Από το κτήριο στα Νιχώρια συνάγεται το συμπέρασμα ότι η οικία εξυπηρετούσε κοινοτικές, θρησκευτικές και οικονομικές λειτουργίες.²⁰

Κατά τη γεωμετρική περίοδο (900-700 π.Χ.) οι διαφορές μεταξύ των οικιών που ανήκαν σε μέλη της ελίτ και εκείνων των μεσαίων και κατώτερων κοινωνικών τάξεων βαθμιαία άρχισαν να υποχωρούν, καθώς αυξανόταν η δύναμη και ο πλούτος των μεσαίων και χαμηλότερων κοινωνικών στρωμάτων της μεταβατικής περιόδου από την εποχή των ηρώων στην άνοδο της «πόλης-κράτους». Η κοινωνική συμπεριφορά του επικεφαλής του οίκου, η βελτίωση του βιοτικού επιπέδου, η θέση της γυναίκας στην οικογένεια, η παρουσία δούλων και η διαφοροποίηση των οικογενειακών δραστηριοτήτων οδήγησαν προς τα τέλη του 8ου αι. π.Χ. στην κατασκευή πιο σύνθετων οικιών.²¹

Τα ευρήματα των οικιών της Αμβρακίας της αρχαϊκής περιόδου προδίδουν το βιοτικό επίπεδο και τις εξωτερικές επαφές των πρώτων Κορινθίων αποίκων. Η διακόσμηση των αγγείων και η απομίμηση της κορινθιακής κεραμικής φανερώνουν τις στενές σχέσεις της αποικίας με τη μητρόπολη. Οι αμφορείς κορινθιακού τύπου Α, ωστόσο, μαρτυρούν τις εμπορικές τους σχέσεις. Τα σπίτια της Αμβρακίας αντανάκλουν τα πρότυπα της αναπτυσσόμενης πολεοδομικής και οικιστικής οργάνωσης των αποικιών του 7ου και 6ου αι. π.Χ., εν αντιθέσει με την ενδοχώρα της Ηπείρου, στην οποία απαντώνται οι λίθινες

¹⁵ Ault (2009), σ.σ. 50-52.

¹⁶ Ό.π. σ.σ. 53-55.

¹⁷ Ιντζεσίλογλου (2009), σ.σ. 63-64.

¹⁸ Ό.π. σ.σ. 65-66.

¹⁹ Fledler (2009), σ.σ. 44-45.

²⁰ Μαζαράκης Αιμιάν (2009), σ.σ. 19-24.

²¹ Ό.π. σ.σ. 25,29.

μονόχωρες κατοικίες ή καταλύματα κατασκευασμένα από φθαρτά υλικά.²²

Στην κλασική περίοδο τα σπίτια στην Αθήνα, ενώ σε γενικές γραμμές ακολουθούν την ίδια διάταξη που απαντά στην Όλυνθο και αλλού, εκείνα που βρίσκονταν σε υψόμετρο ήταν μεγαλύτερα και πιο περίτεχνα. Είναι δε πιθανό οι αντιθέσεις αυτές να οφείλονται στον πλούτο και την κοινωνική θέση των ανθρώπων.²³ Η μεγάλη αντίθεση, όμως, που προκύπτει από το λιτό ιδιωτικό βίο των Αθηναίων με το ιδιαίτερα λαμπρό δημόσιο βίο τους υπογραμμίζει τη φροντίδα των Αθηναίων για το πολίτευμά τους.²⁴ Αντίστοιχα, η υποκειμενική και φαινομενική ομοιότητα των οικιών σε μεμονωμένους οικισμούς, όπως η Όλυνθος, ενδεχομένως να εντάσσεται στην πολιτική και φιλοσοφική ιδεολογία της ισονομίας που απαντά στις δημοκρατικές πόλεις της κλασικής περιόδου. Παρ' όλα αυτά από τις ουσιαστικές διαφορές των οικιών, οι οποίες είναι εμφανείς στη διακόσμηση τόσο στο εξωτερικό των οικιών όσο και στο εσωτερικό, προκύπτουν οι κοινωνικές ανισότητες. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η οικία του Διονύσου στην κλασική Πέλλα, η οποία ξεχωρίζει για την κλίμακα και τη διακόσμησή της, σημειώνοντας τη διαφορά της κοινωνικής τάξης των ενοίκων της στη μακεδονική αυλή.²⁵ Οι Αλιείς, ακόμη, συμμετείχαν στην «ελληνικότητα» της ύστερης κλασικής εποχής, όπως συμπεραίνεται από τα ευρήματα της αρχιτεκτονικής των οικιών, η οποία έφερε σαφείς ομοιότητες με τις οικίες άλλων περιοχών. Το ιδιωτικό αλληλεπιδρούσε με το δημόσιο και η οικιακή οικονομία συνδεόταν άρρηκτα με την πολιτική μακρο-οικονομία.²⁶

Από την ελληνιστική οικία της Δήλου, η οποία αποτελούταν από πολλά δωμάτια και ψηφιακή ή γραπτή διακόσμηση με σύνθετα σχέδια ενισχύεται η άποψη για τις κοινωνικές διαφορές, ενώ συμπεραίνεται ότι μέσω της κατοικίας εκφραζόταν η ανισότητα στον πλούτο και την κοινωνική θέση.²⁷ Το ελληνιστικό οίκημα της Λευκάδας διαχωρίζεται από τους δημόσιους χώρους του οποίου η πρόσβαση επιτυγχανόταν από το μπροστινό μέρος και από τους ιδιωτικούς χώρους στο πίσω μέρος. Έτσι, διαφαίνεται μια κοινωνία η οποία στην ελληνιστική εποχή άρχισε σταδιακά να γίνεται πιο εξωστρεφής.²⁸

Επίλογος

Τα ανεξάρτητα κτήρια διαφόρων κατόψεων, επίπεδων οροφών, κατασκευασμένα από φθαρτά υλικά και με

ελάχιστα διαμερίσματα, χαρακτηρίζουν την Πρώιμη Εποχή του Σιδήρου, ενώ η αντίθεση της επιβλητικότητας των αριστοκρατικών οικιών, η οποία βαθμιαία υποχωρούσε στη γεωμετρική περίοδο, αντανάκλα ίσως τις «ηρωικές οικίες» του Ομήρου. Κατά την αρχαϊκή περίοδο τέθηκαν οι βάσεις για την ανάδειξη των πόλεων – κρατών. Οι οικίες έφεραν σαφείς διαφορές στην οργάνωση, την αυλή και τα υλικά δόμησης με χαρακτηριστική την εισαγωγή της παστάδας μεταξύ δωματίων και αυλής. Οι δε κορινθιακές αποικίες είχαν ιδιαίτερα αναπτυγμένη πολεοδομική οργάνωση. Η μετέπειτα κλασική περίοδος χαρακτηρίζεται, στο πλαίσιο της φροντίδας του δημοκρατικού πολιτεύματος, από τα φαινομενικά όμοια λιτά σπίτια, πολλών δωματίων με την ύπαρξη ανδρών, σε αντίθεση με τα δημόσια υπέρλαμπρα οικοδομήματα. Από τις οικίες στους Αλιείς, προσφέρονται ικανοποιητικά δείγματα των οικιών της ύστερης κλασικής περιόδου, ενώ είναι πιθανή η ύπαρξη διώροφων οικιών. Τέλος, οι οικίες της ελληνιστικής περιόδου έφεραν μικρότερα δωμάτια διατηρώντας τη λιτότητά τους, ενώ με εξωστρέφεια διαχωρίζαν τους δημόσιους από τους ιδιωτικούς χώρους.

Βιβλιογραφία

Ault, B., 2009. *Η αρχαιολογία της κατοικίας στους Αλιείς*. Μπφρ. Οικονόμου, Ε. Στο περιοδικό: «Αρχαιολογία και Τέχνες», τχ. 112, σ.σ. 47-57. Ηλεκτρονική Έκδοση: (Ημ Πρόσβασης: 09.03.2013): <http://www.archaiologia.gr/wp-content/uploads/2011/07/112-5.pdf>

Fledler, M., 2009. *Η αρχαία Λευκάδα και τα σπίτια της*. Μπφρ. Τσινάρη, Π. Στο περιοδικό: «Αρχαιολογία και Τέχνες», τχ. 112, σ.σ. 38-46.

Ηλεκτρονική Έκδοση: (Ημ Πρόσβασης: 09.03.2013): <http://www.archaiologia.gr/wp-content/uploads/2011/07/112-4.pdf>

Ιντζεσίλογλου, Μ., 2009. «Καλλίθηρα»: Η οργάνωση του Αστικού Χώρου ενός αρχαίου οικισμού. Στο περιοδικό: «Αρχαιολογία και Τέχνες», τχ. 112, σ.σ. 58-66.

Ηλεκτρονική Έκδοση: (Ημ Πρόσβασης: 09.03.2013): <http://www.archaiologia.gr/wp-content/uploads/2011/07/112-6.pdf>

Μαζαράκης Αινιάν, Α., 2009. *Αρχιτεκτονική και Κοινωνία κατά τους Πρώιμους Ιστορικούς Χρόνους*. Στο περιοδικό: «Αρχαιολογία και Τέχνες», τχ. 112, σ.σ. 19-30.

Ηλεκτρονική Έκδοση: (Ημ Πρόσβασης: 09.03.2013): <http://www.archaiologia.gr/wp-content/uploads/2011/07/112-2.pdf>

²² Πλιάκου (2009), σ.σ. 36-37.

²³ Nevelt (2009), σ.σ. 12-13.

²⁴ Πετρίδης κ.ά. (2002), σ. 172.

²⁵ Nevelt (2009), σ.σ. 12-14.

²⁶ Ault (2009), σ. 57.

²⁷ Nevelt (2009), σ.σ. 13-14.

²⁸ Fledler (2009), σ. 46.

Nevett, L., 2009. *Πέρα από την αρχιτεκτονική: Οι αρχαιοελληνικές οικίες ως κοινωνικοί χώροι*. Μτφρ. Οικονόμου, Ε. Στο περιοδικό «Αρχαιολογία και Τέχνες» τχ. 113, σ.σ. 8-18.

Ηλεκτρονική Έκδοση: (Ημ Πρόσβασης: 09.03.2013):
<http://www.archaiologia.gr/wp-content/uploads/2011/07/113-1.pdf>

Πετρίδης, Π., Πλάντζος, Δ. Πυργάκη, Μ., 2002. Αρχαιολογία στον Ελληνικό Χώρο. τ. Β'. Κύρια Αρχαιολογικά Πεδία στον Ελληνικό Χώρο και η Πολιτισμική Αξία τους. Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.

Πλιάκου, Γ., 2009. *Η Κατοικία στην Αμβρακία κατά την Αρχαϊκή Περίοδο*. Στο περιοδικό: «Αρχαιολογία και Τέχνες», τχ. 112, σ.σ. 31-37.

Ηλεκτρονική Έκδοση: (Ημ Πρόσβασης: 09.03.2013):
<http://www.archaiologia.gr/wp-content/uploads/2011/07/112-3.pdf>